

ISTVÁN LAJOS

KORONDI VÁSÁROK

Alább a magam emlékei, valamint a nálamnál idősebbek elbeszélései alapján¹ az egykori – főként az 1930-as évek – korondi vásárait szeretném bemutatni.

Korondon a vásárok, akárcsak másutt is, az árucserre céljait szolgálták: mindenki piacra vihette eladásra szánt portékáját és megvásárolható sok mindent, amire a családban és a gazdaságban szüksége volt.² Bár akkoriban a faluban tíz vegyeskereskedés, kilenc kocsmá, egy vendéglő, több vízialom és egy gőzmalom, vízfűrész, gyapjúfésülő, posztóványoló, több asztalos, csizmadia és szabó működött, mindezek a helység és a környék lakosságának igényeit oly kevéssé tudták kielégíteni, hogy a vásárok – amint látni fogjuk – a maguk árubőségével és változatosságával valóságos létszükségletnek számítottak.

Fontosságukat a korabeli közlekedési viszonyok nehézsége is növelte. Korondtól a legközelebbi város – az akkori megyeszékhely: Székelyudvarhely – sokféle iparával, nagyobb kereskedelmi hálózatával és gazdagabb választékával 27 km-re esett. Többnyire gyalog, legfőljebb szekérral szokták megközelíteni, ezért csak ritkán, örökösödési, pereskedési vagy más hivatalos ügyben mentek a városba. A súlyos beteget párnák között, szekérral szállították az udvarhelyi kórházba, de az ilyen szenzációnak az egész községben híre támadt. Jellemző, hogy 1946 őszén, amidőn az akkor 46. életévében járó Simény Vilmos az alább szóba kerülő ötödik országos baromvásár jóváhagyása végett a község folyamodványát Marosvásárhelyre vitte, autós közlekedés híján gyalog járta meg az oda-vissza 160 km-es utat; egy személyt egy kétlovas szekéren utaztatni túl nagy luxusnak számított volna.

Korondnak majd harmadfél százada évenként négy országos vásár tartására volt joga: január 15–18. napjain a *téli vásár*; május 10–13. közt – az etédiek névadása szerint – a *fűhúzó vásár*; július 1–4.: a *Szent János-napi* vagy *eperérészkori vásár*, és augusztus 22–25.: a *Birtalan-napi vásár*. A vásárok első három napja, naponként gyérülő forgalommal, a *baromvásár*; a negyedik a *kirakóvásár* vagy helyi nevén *sokadalom*. 1946-ban a község egy ötödik országos vásár tartására is jogot kapott, de ez – november 20-án – csak baromvásár.

Az országos vásárok rendszerét Korondon minden hét szombatján a *hetipiac* egészítette ki.

Az országos vásárokról – a korondiakról is – az érdeklődők évről évre a kalendáriumokból szereztek tudomást. Az 1930-as években vidékünkön mindenki a Marosvásárhelyen megjelenő, közkedvelt *Székely Naptár* vásári névjegyzéke után igazodott, de ezenkívül a község előljárósága megfelelő időben körlevélben is emlékeztette a környező helységeket a korondi nagyvásár közeledő időpontjára.

A vásárok múltja

Az emberemlékezet, illetőleg a szájhagyomány határain túli idők népeletének bemutatása már a történeti néprajz, általában a történettudomány feladata; mégis, mivel az újkori korondi vásárok kezdeteit –

ritka szerencsével – pontosan ismerjük, alább, Tofalvi Zoltán kutatásai alapján,³ röviden vázolom a régebbi múltat is, történeti háttérül és keretül a közelmúlt jobb megismeréséhez.

A korondi országos vásárok engedélyének kijárása és megszerzése gróf Gyulaffi László nevéhez fűződik. Neki szerte Erdélyben kiterjedt birtokai voltak, így többek között Korondon is, a régi fürdő környékén, és az ő kérésére tették át a vásárok székhelyét Szentdemeterről Korondra.

A vásárookra vonatkozó első adatunk 1749. augusztus 3-áról való: ekkor olvasták fel a falu összegyűlt lakossága előtt az évi négy vásár érdekében Bécsbe küldendő kérvényt. Eszerint a gróf három vásár „minden haszon vételit” (jövedelmét): a kocsmárolás, deszkaeladás, vásár- és singvám, valamint a bírságolások bevételeit fenntartja magának. A negyedik vásár minden jövedelme a falué, a vásárok helye pedig legyen *Drassó-dombja*; a sokadalmak helye ma is ez a domb, de azóta *Piac* a neve.

1750. április 3-án Mária Terézia megadta Gyulaffi Lászlónak a korondi vásárok privilégiumát, ő pedig 1750 májusában Bécsből küldött levelében adta tudtára a korondiaknak a végzést. „... Erre nézve, hogy én azon contractusnak megállója leszek és annak pontjai szerint Felső Asszonyunktól már megnyert sokadalmak közül egyet (úgymin Május vagy Pünkösöd havának 19. napján amely leend és tartatni fog) az Falunak és possessorainak hagyom és engedem, sőt az én részemen való sokadalmak alkalmatosságával is korondiakat tulajdon magok fazakakat, vásznakat, condra és harisnya posztójukat vám nélkül árulni szabadá hagyom, csak tulajdon magoké legyenek az eladni valók, hanem singeket tartoznak váltani arra rendelt embereimtől...”

A korondi fazekastermékek, valamint a vászon- és posztóneműek vámmentes árusítása nagy lendületet adott mind a helyi fazekasság, mind a fonás-szövés fejlődésének, és tetemesen növelte a sokadalmak forgalmát. Ugyancsak itt árusították a gróf két korondi fűrészmalmban metszett deszkát és lécet is.

Az 1774. június 4-i jegyzőkönyv szerint a gróf vásári jövedelme 600 forint, karácsony táján 300 forint volt. Az 1826-os augusztusi jegyzőkönyv szerint a vásáron hat dohányárus, valamint egy-egy kalács-, pogácsa- és dinnyeárus jelent meg, sok kézműves pedig portékájának árusítására sátrakat emelt.

A múlt század végi és e század eleji vásárokról érdekes adatokat őriznek a Marosvásárhelyi Kereskedelmi és Iparkamara évi jelentései is. Így az 1893-ról szóló jelentés arról tanúskodik, hogy a korondi baromvásárokon a forgalom majdnem fele volt a székelyudvarhelyinek: a felhajtás 7815 szarvasmarha és 1082 ló, ebből gazdát cserélt 6528 szarvasmarha és 800 ló. 1897-re a felhajtott állatok száma megkétszereződött.

A baromvásárok

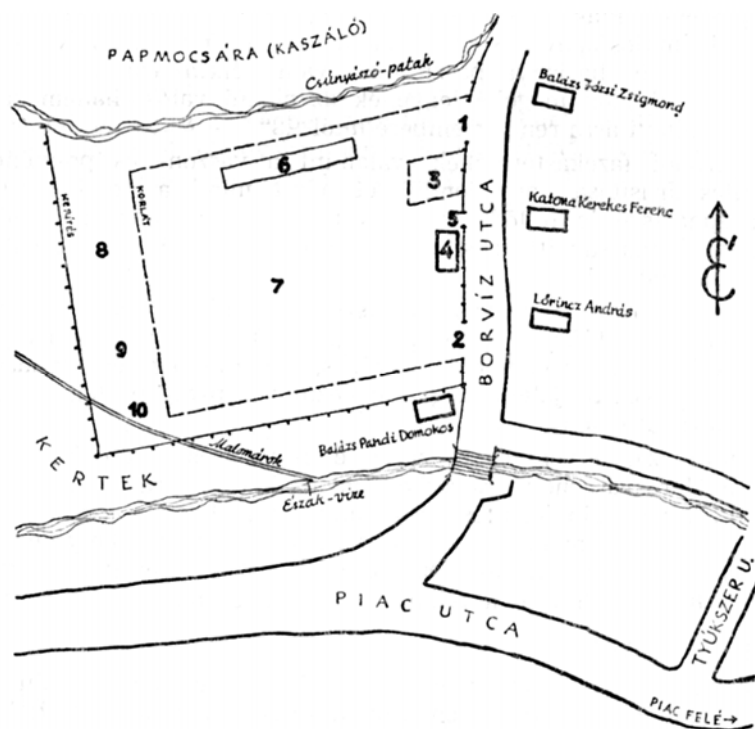
Valaha a baromvásárnak nem volt állandó vásártere: a faluvégeken tartották, mindenik esztendőben azon a részen, ahol a csordák kijártak az *ugar-* vagy *nyomáshatár*ra (a háromfordulós határhasználat rendje szerint az ugarnak hagyott fordulóra). A *baromvásártér* 1911-ben állandósult a *Papmocsára* nevű kaszáló egy részén, mintegy másfél hektáron; nevét onnan nyerte, hogy valaha részint a katolikus, részint az unitárius

egyház tulajdona volt. A község előljárósága Fábián Zsiga Pétertől – Zsiga Petitől –, az akkori legnagyobb gazdtól vásárolta, illetőleg cserélte el a közbirtokossági tulajdonú *Háromszege* nevű, mintegy hússzor nagyobb legelős-erdős területért, fent a *Pálpataka* nevű tanyán túl.

Az új baromvásártér (I. tervvázlat) közvetlenül a falu mellett terült el. Keleti irányú kis emelkedésén jól ki lehetett próbálni, hogy a megvásárolandó lovak milyen *húzók* lesznek. Délnyugati sarkánál folyt el az *Észak-vizéből* kivezetett *Nagy Tódor György malomárka* (utóbb, gazdája halála után, *Nagy Gyuriné malomárkaként* emlegették); itt az állatokat itatni lehetett, hiszen – különösen nyáridőben – az itatás igen fontos volt.

A vásárteret keletről a *Borvíz utca*, északról a *Csúnyászó-patak*, délről és nyugatról pedig a környező gazdaságok ide rúgó kertjeinek hátsó kerítései határolták. E térségen belül három oldalon húzódott a *korlát*: 1 m magas *cölöpökre szarufa* vastagságú (12–15 cm átmérőjű) gerendákat rögzítettek, hogy az állatokat hozzá lehessen kötni, illetőleg ne tudjanak szétszóródni.

A vásárteret a Borvíz utca felől lehetett megközelíteni: két *nagykapuja* közül a *felső kapu* csak bejáró, az *alsó kapu* csak kijáró volt. A felső, vagyis *bemenő kapunál* szedték a *vámot*. Itt tartózkodott az állat-

I. A korondi *baromvásártér* és környéke 1911–1960 között: 1. *felső* vagy *bemenő kapu*, 2. *alsó kapu*, 3. elkerített hely a beteg vagy beteggyanús állatok számára, 4. a *cinkusház*, 6. a *cinkusházhoz* vezető *gyalogbejáró*, 6. a *kocsmárosok deszkasátrai*, 7. *szarvasmarhák*, 8. *lovak*, 9. *bivalyok vásártere*, 10. *itatóhely*

orvos is, aki Székelyudvarhelyről járt ki a vásárokra: ellenőrizte a *baromleveleket*, más néven cinkusokat, és a beteg vagy beteggyanús állatokat nem engedte behajtani a többi állat közé: ezeket a bemenő kaputól balra a vásártérnek egy kis elkerített külön részén kellett elhelyezni.

A vásártéren a két bejárat között egy *cinkusház* állott; ehhez a Borvíz utcából külön egy kis *gyalogbejáró* vezetett. Két helyisége közül az egyiket *konyhának* használták, a tiszta szobában pedig vásáros napokon a baromleveleket írták át. A cinkusházat szerény összegért bérebe adták egy szegényebb rendű embernek; az 1930-as években Kovács Csizi Ferenc, majd a baromvásártér megszűntéig öccse, György lakott itt. A cinkusház bérlőjének kötelessége volt vigyázni arra, hogy a cinkusházat, a deszkaépítményeket és a korlátot sem a vásáros napokon, sem két vásár között ne rongálják, meg hogy nyáridőben a vásártér fűvét titokban le ne kaszálják.

A fűvet ugyanis az előljárással minden évben, a májusi vásár előtt egész évre elárverezte. Többnyire a híres taplófeldolgozó Gáll Sámuel szokta megvenni⁴, aki abban az időben a községben a legjobb teheneket, ünő- és bikatinókat, borjakat tartotta. A baromvásárok utáni *gané* szintén a fű megvásárlóját illette.

A vásártér északi oldalán egy sor állandó jellegű *deszkasátor* is épült, földbe vert cövekeken álló *asztalokkal* és *padokkal*. E sátrakban a helybeli kocsmárosok vásáros napokon italt árultak. Ide telepedtek be nyáron az eső vagy a meleg elől, télen a hó és a szél elől az *áldomásivók* (aki valamilyen állatot vásárolt és áldomást nem ivott, azt nem tartották „rendes” embernek), és bárki, aki a baráti találkozások örömeire poharazni akart. A székelyudvarhelyi és makfalvi kofák (hússütő asszonyok) már reggeliben, mielőtt *a nép kezdett begyűlni*, az égő paraszt zsírral locsolgatták, hogy az étvágygerjesztő illat mindenfelé szétterjedjen.

A vevők messzi vidékekről összesereglettek, állatot azonban nagyon távolról nem lehetett hajtani. Vevők jöttek Kóhalom környékéről, a Homoródok völgyéből, a Nyikó mentéről, a Gagy vize mellől, Székelykeresztúr vidékéről, Zetelaka környékéről, a Kis-Küküllő mentéről le egészen Balavásárig, még azon alulról is, a Nyárad mellől és Szászrégen felől. Csíkból, Gyergyóból már ritkábban jártak. Az udvarhelyszéki Béta, Dobó, Vágás és Bogárfalva híres *marhakupecei* nemcsak vásároltak, hanem – ha haszon mutatkozott – mindjárt helyben tovább is adták az állatokat. Eljöttek a környékbéli mézsárosok is, akik közül a székelyudvarhelyi Orbánok voltak a leghíresebbek.

Egykor mind Korondnak (a római katolikus és az unitárius egyháznak, a közbirtokosságnak), mind a környékbéli falvaknak nagy kiterjedésű legelői voltak, és aki csak tehette, igyekezett minél több állatot tartani. Abban az időben sok volt a borjú, az üsző és a tehén, de a tulok és az ökörtartás is dívott. A sok igásló mellett a nagyobb gazdák kancákat és csikókat is neveltek. A bivalyokat részint tejükért kedvelték, részint könnyű volt a teletetésük. Nagy számuk miatt külön csordát alkottak; napjainkra hírmondó sem maradt belőlük.

A 30-as években a korondi baromvásárookra mind helyből, mind a környező helységekből nagyon sok állatot hajtottak. Id. Ravasz János községi *hütös* (esküdt) szerint, aki egy időben a vásári vámot is szedte, egy-egy baromvásárra a felhajtás átlag 1000 szarvasmarha, 400–500 ló

és 40–50 bivaly volt. A baromvásárok a községnek évente 12 000 lej körül jövedelmeztek.

A vásárok idején a szarvasmarhák a korláton belül kaptak helyet; a lovak a korláton kívül, a vásártér alsó (nyugati) szélén, a bivalyok pedig a vásártér sarkában, a malomárok mellett.

A baromvásárokon juhot vagy kecskét sohasem árultak. Ezeket ősz-szel-télen, néha tavasz felé vásárolták a házaknál vagy egy *major* (juh-pásztor) közvetítésével, vagy érdeklődés után. Ősszel, aki csak tehetett, kiöregedett juhait eladta vagy levágta. Fiadzó vagy fias juhot ritkábban adtak el. Tavasz felé a *meddű* (nem ellős) juhokat többnyire a helybeli mészárosok vásárolták össze és a nyári levágás idejéig kiadták tartani a majornak, vagy a disznócsordával járatták ki a nyomáshatárra. *Berbécset* (kost) inkább csak a majorok tartottak. Akadtak olyan vállalkozók, akik télen elmentek Székelyhodosra juhokat vásárolni, de olyanok is – mint Fábián Katona Márton és társai –, akik tavasz felé Abrudbánya környékéről több juhot hajtottak és itthon haszonnal adták tovább.⁵

A baromvásárokon áruló Kénossy, a parajdi *szígyártó* portékái közt volt mindenféle *hám, kantár, kötőfék, gyeplő, harisnyaszíj* és *bojtos ostor*. Eljött a székelyudvarhelyi *kötélverő* is, és eresze alatt válogatni lehetett sokféle *istráng, marha fejére való kötél, kötőfékszár, kenderből font kötőfék* és nagy *szalmalekötő kötél* közt. A malomfalviak jármokat kínáltak, a kibédiek *szekérekerekeket*. Egy-egy *kerekes* kész szekeret, téli időben szánt is hozott.

Megjelentek a *lutriások* (szerencsekártyások) is, és „Itt a piros! Hol a piros?”-sal csodították a népet maguk köré. Mindenik vásár után híre ment, hogy valakinek a pénzét – a marha árát – elnyerték. A lutriásokat a csendőrség üldözte, bár a faluban sokan azt hitték, hogy engedéllyel játszanak. Néhanapján olyant is lehetett hallani, hogy valakit megloptak, más pedig elvesztette a pénzét. Általában vásár után a faluban napokon át a vásári eseményeket tárgyalták.

Mivel Korondon négy borvizforrás van (*árcsói, szöllös-pataki, diói* és *csere-dombi* vagy *füngő borvíz*), az élelmesebb gyermekek a nyári vásárokon borvizet árultak. Korsóval hordozták, és egy nagy pléhcsuporral egy lejjért adták; az idegenek sűrűn vásárolták.

A csíki cigányok *csengettyűket* és *lantokat* (kolomp) kínáltak. Mindenik vásáron sok volt a *sátoros cigány* is: ezek a *rossz, dögleni való* lovakra alkudoztak. Ritkán zajlott le vásár verekedés nélkül, legtöbbször ők verekedtek.

Mind helyből, mind a közelebbi falvakból olyanok is kicsődültek a vásártérre, akik adni-venni nem akartak. Ezek azért jártak ide, hogy az árak felől tájékozódjanak, és ismerőssel, jó baráttal, volt *katonakollégá*-val találkozzanak.

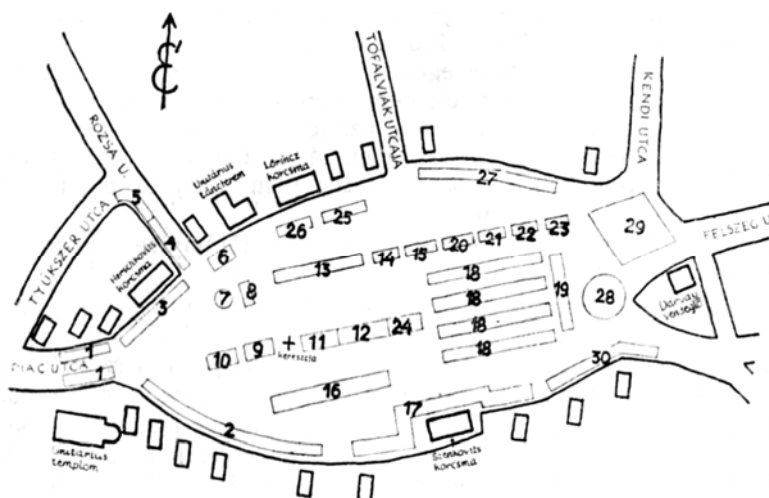
A baromvásárteret ma már senki sem ismerné meg: az 1960–62-ben épült új műút déli-északi irányban pontosan kettészelte a területét. Ahol ma az újonnan épült iskola, az állatorvosi rendelő, Nagy Mózes háza, az autóbuzsmegálló melletti kis üzlet és váróterem van, azoknak a helyén és környékén zajlottak egy esztendő híján fél évszázadon át a korondi baromvásárok.

1960-tól néhány baromvásárt átmenetileg a kirakóvásár helyén, vagyis a Piacon tartottak, ám ez a megoldás nem vált be, ezért áthelyezték a falu közelében az *Égettmalom* nevű határrészre, Sükei János tanyája mellé. Az új vásártér területe majdnem egy hektár, szintén korláttal körülvéve, a mellette végigfolyó *Korond-vize* pedig biztosítja az állatok itatását (26–29. fénykép).

Napjainkra a néhai háromnapos baromvásárok egynaposra rövidültek. Érthető és indokolt ez a folyamat, hiszen a szocialista mezőgazdaságban, a termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok nagyüzemi állattartásával szemben az egyéni állattartás háttérbe szorult, és így a baromvásárok is elvesztették fontosságukat. Korondon évente ma is öt baromvásár van, a már felsorolt időpontok legelső napján. A legutóbbi vásár, amelyen 1980. július 1-én részt vettem, 11–12 óra között érte el tetőfokát, délután 6 órára pedig már csak híre-nyoma maradt. A felhajtás általában 100–200 szarvasmarha, ugyanannyi ló és 3–4 bivaly szokott lenni. Látogatói közt megszorodtak a gyergyói falvakból ide szeke-rező, lovat vásárló cigányok.

A sokadalmak

A sokadalmak helye 1750 óta változatlanul a ma is meglévő *Piac* (II. térkép). Az 1930-as években a nagyjából nyugat-keleti irányban húzódó, kelet felé kissé emelkedő hosszúkas piactér fontosabb tájékozódási pontjai: az unitárius templom jobboldalt a piac bejáratánál; az unitárius egyház táncterme középtájt a piac jobb oldalán, 1980-ban bon-

II. A korondi sokadalom a Piacon: 1. zöldségesek, 2. ruhássátrak, 3. faedényesek, 4. ócska ruhaneműek és szövvények (szöttesek), 5. majorság, 6. hússütő kofák, 7. papagájos, 8. lutriás, 9. bádogosok, 10. korondi edények, 11. Keresztély Dolvig bazáros sátra, 12. bazárosok, 13. pogácsások, 14. Schobel János pék, 15. limonádés-szódavizes, 16. rőfös kereskedők, 17. asztalosok, 18. csizmadiák, 19. szűcsök, 20. tímárok, bőrkereskedők, 21. szijgyártó, 22. vasasboltosok, 23. sarlósok, 24. kalaposok, 25. óráskok, 26. majorok, 27. gabonaárusok, 28. ringlispir (kőrhinta), 29. malac- és disznópiac, 30. vegyes dolgok

tották le; egy *keresztfa* a piac alsó harmadának közepén; körben egy-egy épületben három *korcsma és vegyeskereskedés*, mégpedig: a bejárat után baloldalt az örmény Szenkovits Antalé, megszűnt 1960 táján (30. fénykép); kissé tovább a zsidó Herschkovits Jakabé, lebontották az 1970-es évek elején; a piac felső végében a Lőrincz Erdész Mihályé, megszűnt 1970 táján; Szenkovits és Herschkovits kocsmája között Darvay Albertné *vendéglője*, megszűnt az 1950-es évek közepén; végül baloldalt két lakóház: a *Rózsa utca* és a Piac sarkán a Fábián Imréé, a *Tófalviak utcája*, a Piac sarkán pedig a *Bajuszlak*, vagyis Tófalvi Bajusz János háza.

A sokadalom napján az unitárius templom bejáratánál a *zöldségesek* foglaltak helyet. Sok faluból, de főként Kibédről és Bethlenfalváról jöttek. Köztük árult az udvarhelyi *bulgár kertész* is; akkoriban *árgyét*⁶ (zöldpaprika) csak a „bulgárok”-tól lehetett venni.

A zöldségeseken felül sorakoztak a *ruhássátrak*; méreteivel kivált közülük Torday udvarhelyi szabó sátra.

Szenkovits üzlete elé a székelypálfalviak rakták ki a vén bükkfából esztergált borítókat: 5–10 cm magas, 5–15 cm átmérőjű kerek, fedeles fatégelyeket; közülük a kisebbeket só (*sós borító*), a nagyobbakat túró (*túrós borító*) tartására használták, amikor a mezőre vagy útra mentek; kapható volt még itt *puliszkalapító*, háromlábú *kerekszék* és az összecukható kerti szék vagy – környékbeli nevén – *pálfali szék*. Ugyancsak itt kínálták magukat a székelyvarsági csebrek, *vizeskártyák*, *túrósdezsák* s az augusztusi vásáron a *káposztáskádak*.⁷

Szenkovitstól befelé a Rózsa utcában (amelyet egyesek kis mellékutcájának neve után *Tyúkszer utcának* is mondtak) árulták az *ócska ruhanevet*, valamint a *szövevényeket* (szötteseket): *törülközőket*, *ágyterítőket*, *lepedőket*. Itt kínálták mind a helybeliek, mind a szomszéd falusiak a családjuk számára főleg *ujjas- és harisnyaposztót*. A főleg kívül a farkaslaki asszonyok némelyike vásárolt gyapjából eladásra szánt posztót font-szött, a hozzáértők azonban az ilyen *farkaslaki posztót* nem nagyon szerették, mert szövésének látszott a *híme* (színe), ugyanis nem volt jól *megdűrűköelve*, *összeveretve* (ványolva). A posztót *singgel* mérték (egy sing hossza 62 cm).

A posztósok mellett árulták a *majorságot*, többnyire a városból jött iparosok, kereskedők számára.

A Fábián Imre kapuja környékén tanyáztak a *hússütő kofák*; ezek, akárcsak a baromvásáron, már kora reggel jóféle illatokkal árasztották el a piacteret. Mellettük, egy hatalmas nagy *esernyő* alatt székelt a *papagájos* papagájával meg a *szerencsecédulát* húzó *fehéregérrel*. A papagájos messziről jött, talán bánáti szerb cigány lehetett. Nemcsak a fiatalok, hanem még az idősebbek is húzták a szerencsecédulákat, amelyek legalább harmincféle szöveggel ígértek mindenféle jót a jövőjükre kíváncsi vásárlóknak. A cédulát az egér húzta ki egy hosszúkás dobozból; a dobozt úgy tartották a szája elé, hogy a vásárló életkorának és nemének megfelelő cédulát húzzon. A kihúzott cédulát *Mariska*, a papagáj megcsipte, vagyis *rányomta a pecsétet*, és azután került a vevő kezébe.

A papagájos mellett ügködött az a *lutriás* is, aki öt lejért tíz *karikát* adott. A drótkarikákat egyenként kellett egy kijelölt távolságról a nyereménytárgyak fölé dobni. A nyeremények (órák, bicskák, műéksze-

rek és hasonló apróságok) ágas-szöges állványra voltak akasztva. Aki- nek egy karikát sikerült rádobnia valamelyik kiálló szegre, az megnyerte a szeg mellé akasztott tárgyat, ám a dobás igen ritkán sikerült.

A piac vonalában közepén ma is meglévő *keresztfa* mellé rakták ki a földre áruikat az udvarhelyi *bádogosok*. Különbőféle háztartási edények és tárgyak voltak köztük: *mosogatótál*, *mosófazék*, *pléhteknő*, *veder*, *tepsi*, *hurkatöltő*, *tölcsér*, konyhai *reszelő*, *kájhacső* stb. Mellettük foglalt helyet néhány korondi asszony is a cserépedényekkel.

A keresztfán felül, a piac közepén a székelyudvarhelyi Keresztély Dolvig *bazáros* nagy sátra állott mindenféle bazáráruval; mellette a többi bazárosok sátrai sorakoztak.

A bazárosok sorát a kalaposok folytatták. Jött egy kalapos Nyárádszeredából is, ám a korondiak meg a környékbeliek az udvarhelyi Keszler Albert kalapjait szerették. A helybeliek inkább a szürke és fekete színű kalapokat vásárolták, míg az atyhaiak, a sófálviak meg a parajdiak a zöldet kedvelték. Tavasszal és nyáridőben gyári szalmakalapot is árultak, de mellettük ott voltak a kőrispataki, bözödi és bözödújfalusi *szalmakalapos asszonyok* is, akik a nőknek és gyermekeknek való, kézzel font szalmakalapot hozták; ezeket a férfiak nemigen vásárolták. A gyermekeknek a tarka fonásúak tetszettek a legjobban; egy-egy gyermek egy nyáron két-három szalmakalapot is elnyűtt.

A bazárosokkal szemben sorakoztak az udvarhelyi *pogácsások* (mészeskalácsosok). Mellettük árult a parajdi pék, Schobel János. Erre az alkalomra sok fehérbélű foszlós *vajaskiflit*, *zsemjét*, *veknit* hozott. Felnöttek és gyermekek egyaránt vásárolták; újdonságnak számított, hiszen abban az időben nagyon sokan a kenyérgabonát még vízimalmokon őrlötték, s bizony elég gyenge kenyeret ettek. Schobel mellett a *limonádés-szódavizes* a gyermekeknek a *törökmézet* is árulta.

A piac déli felét foglalták el a *rőfös kereskedők*. A parajdi Lázár testvéreknél kelméket és gyapotfonalat is lehetett kapni.

A táncterem környékén kirakodott *asztalosok* nagyrészt Udvarhelyről és Székelykeresztúrról jöttek. Többféle *ágy*, *asztal*, *szék*, *ruhásszekrény* és *ruháskanapé* volt áruik közt.

A tér felső fele jutott a legnépesebb piacozó iparosok táborának: a *csizmadiáknak*. Olyan sokan voltak, hogy sátraik négy sort is alkottak. Jöttek Székelyudvarhelyről, Szászrégeből, Gyergyóból; egy etédi is rendszeresen megjelent. Mellőlük nem hiányozhatott Makó Sánta János, vagyis Sánta János bá, valamint Majla Éva Imre, azaz Éva Emre bá, két kiöregedett *kovács*. (Emre bától maradt fenn az a mondás, hogy azért dolgozik pénzért, mert egy kutyája az „istenfizessi”-től megdöglött.) Idejében felkészültek a sokadalmakra a *bakkancs*- és *csizmapatkókkal*, mert aki *lábbelít* vásárolt, az ott helyben meg is *vasaltatta*. A *szimpla* patkón kívül *káflis*⁸ patkót is kínáltak: ennek két oldalán *felhajtás* volt, azért, hogy amikor viselője a táncmulatságban a sarkát összeüti, *koccanjon*. A szimplát a bakancsra, a káflis patkót túlnyomóan a csizmák sarkára vették. A *rezes patkó* káflija rézből készült; ezt a büszkébb legények hordták. A káflis patkó természetesen drágább volt a szimplánál, a rezes pedig még drágább.

A csizmadiák mellett foglaltak helyet a *tímárok* és a *bőrkereskedők*, de csak három-négy egy-egy vásáron. Akadtak ugyanis olyan korondiak

– főként *szekeresek* –, akik nem kész csizmát, hanem bőrt vásároltak, és valamelyik helybéli csizmadiával készítették el. Ilyenkor elhívták az illető mestert, hogy ő válassza meg az anyagot. Ugyancsak a bőrösök mellett foglalt helyet a már említett parajdi *szígyártó* is.

A *szűcsök* legtöbbje Székelyudvarhelyről jött, Bodrogi volt a leghíresebb közöttük. Jobbára csak *bundasapkát* árultak. Egy szentistváni szűcs is szokott járni, ennek a *bundáit* kedvelték a vevők.

Az udvarhelyi meg a parajdi *vasasboltosok* sem igen hiányoztak a piacról; ezek inkább a nyári vásárookra jöttek *kaszával* és *kaszafenőkövel*. A kőrispataki meg a bözödújfalusi kovácsok a Szent János-napi sokadalomban *sarlókat* kínáltak, a nevük is bele volt vágva. A faluban még ma is sok megvan ezekből a sarlókból; nemrég is járt a kezemben egy, *Tamás Ferenc* kovácsmester nevével.

Az *órások* az órákat a Herschkovits boltja előtt asztalokon árulták. Az *ébresztő vekkerórák* egész nap *csergettek* és ébresztették az arrajárókban a vásárlókedvet.

Nyáridőben az órák mellett kínálták a majorok a *sajtot* és az *édesordát*.

Fönnebb, a Bajuszlak környékén a gabonát áruló *szekeresek* sorakoztak; legtöbbjük helybeli és atyhái, ritkábban távolabbi falusiak is. A korondi és atyhái *szekeresek* a gabonát sóért, edényért cserélték más vidékeken, és hazahozták a korondi piacra, mivel itt mindig jó ára volt. Vékával mérték (egy véka 20 l).

A tér elágazásánál forgott a *ringlispir*⁹ (körhinta); ezt a sokadalom napja előtt szerelték fel. Nagyobbacska gyermekek hajtották, háromszori hajtásért egyszer ők is felülhettek reá. A körhintán kicsi *kocsik* sorakoztak, előttük *lovak*; egy *szamár* is akadt köztük. A gyermekek a lovakra vagy a kocsikba ültek, a szamáron egy-egy tréfásabb legény lovagolt. A körhintasok egész nap kürtöltek, doboltak, így csődítették magukhoz főképp a fiatalságot.

A körhintánál följebb, a Lőrincz kocsmájával szemben kapott helyet a *malac- és disznópiac*. Sok malacot, disznót hoztak Fenyőkútról, Pálpatakáról, Atyhából a gazdák, a Szent János- és Birtalan-napi sokadalmakra a környékbeli majorok is.

A helybéli cigányok *nyírágseprűt*, *szeméthordó kosarat*, *puliszkakeverőt*, *fakanalat* árultak. A siménfalvi cigányok hozták a szép hántott fűzfavesszőből készült *ruhás* és *pocitás kosarakat*. (Pocitás kosarakban vittek az asszonyok a finom étel- és italneműt, tésztát, amidőn *pocitába*, vagyis gyermekágyas asszonyhoz látogatóba mentek.)

A sokadalom napjára a baromvásárról itt maradtak a csíki *csengettyűs* cigányok is; egész nap járkáltak, *csengettek*, *lantolták* (kolompoltak) és kiabáltak.

Régen némelyik sokadalomban *medvetáncoltató* cigányok is megjelentek.

A kereskedők, bazárosok egy része inast tartott, s ilyenkor elhozta a vásárra, hogy segítsen árulni. Ezek az apróbb tárgyakat kosárban hordozták és kiabálva dicsérték, ilyenformán: „Hét a finom borax-szappan! Három a dupla zsebtükör, melléje a finom hajfésű, hajlik, de nem törik, törik, de nem hajlik! Halál a legyeknek, hogy ne essenek a levesbe!” A

nagy zshivajból egész nap kihallatszottak a fentiekhez hasonló kiáltások. Általában mindenik eladó hangosan dicsérte-kínálta portékáját.

Egész nap két-három *vámos* szedte a *vámost* (helypénzt).

A sokadalom mindenki számára rendkívüli eseménynek számított, már jó előre várták és készültek reá. Nyári időben ilyenkor még a mezőre is alig-alig mentek. Ekkor vásárolták be a család számára szükséges ruhaneműt, lábbelit és minden más holmit. Annyian nyüzsögtek a piacon, hogy délelőtt 10 és délután 3 óra között alig lehetett mozogni. A szekereket nem is engedték itt közlekedni; a piacot akár a *Kovács utca*, akár a *Telek utca* felé ki lehetett kerülni.

A községi előjáróság is reggeltől fogva a piacon meg a kocsmákban töltötte idejét. A csendőrség szintén állandóan *cirkált*.

A leányok, legények nagy része kézenfogva sétálgatott, s egymásnak *vásárfiát* vettek. A legények a leányoknak többnyire szív alakú *tükrös pogácsát*, hajcsatot, fésűt, gyöngyöt, nyakláncot, brosztűt ajándékoztak, a leányok cserébe zsebkendőt, zsebtükröt, fésűt adtak, vagy *zsebnóteszt* az *emlékversek* számára. A besorozott szerető kalapjába ilyenkor árvalányhajás csináltvirág illett. Egyik-másik legény *dugva* (titokban) vette meg a *vásárfiát*, s csak este vitte el a leánynak. Ilyenkor, ha a sokadalom péntekre esett, péntek este is el lehetett menni a leányos házhoz *guzsajasba* (látogatóba), máskor ugyanis csak kedden, csütörtökön, szombaton és vasárnap volt szokás.

A vendéglőben és mindenik kocsmában egész nap folyt a mulatozás. Szász János, akit mindenki Csóka János néven ismert, s Czine Tivadar, akit még ma is Diva néven emlegetnek, reggeltől estig a vendéglőt meg a kocsmákat járta és muzsikált. Csóka János volt a környék legjobb tárogatósa, Diva cimbalmozott. Erre a napra még Parajdról is eljött egy-két *muzsikás cigány*.

A korondi legények itt találkoztak a szomszéd falusi legényekkel. Újabb ismeretséget, barátságot kötöttek, egymástól újabb énekeket tanultak; ezeket a jobb énekesek és az értelmesebbek gyakran le is írták, hogy el ne feledjék. A távoli rokonok, ismerősök, barátok szintén összehatalkoztak, s egymás hogylétéről érdeklődve, a családi eseményeket és az érdekesebb híreket megbeszélték egymás között.

A sokadalom még sok minden mást kínált, amire az akkori falusi embernek szüksége volt, és egyéb olyan mozzanatai is lehettek, amelyeket nem említettem – kizárólag azért, mert sem nekem, sem másoknak nem jutnak már eszébe. A sokadalmak ugyanis szinte észrevétlenül elmaradtak, és helyüket átvette a község nagyságához viszonyítva még mindig eléggé forgalmas szombati hetipiac. Ilyenkor a környező falvak és tanyák lakói közül sokan bejönnek a piacon vagy az üzletekben vásárolni, illetőleg eladni, s egyúttal a néptanácsnál hivatalos ügyeiket intézni. Kirakodnak a környező kisipari szövetkezetek cipész, kelmefestő, ruhatisztító stb. részlegei, valamint a mezőgazdasági termelőszövetkezetek zöldségtermesztői is. Nem folytatom, mert bizonytal mindenki tudja, hogy mit kínál ma egy nagyközség hetipiac.

A néhai sokadalmak emlékét hovatovább csak a mondóka fogja megőrizni:

Sokadalom, lakadalom,
Nincsen akkor beteg asszony.

JEGYZETEK

¹ Fontosabb adatközlőim Ravasz János (80 éves), Imre Gergely (74), özv. Si-mény Mózésné Imre Erzsébet (73), Tófalvi Erdész István (72) és özv. Tófalvi Deák Ferencné Balázs Ilona (68).

² A vásárok néprajzi szakirodalmából csak néhány újabb összefoglaló és részlettanulmányra hivatkozom; ezeknek egy része a régebbi könyvészetet is bő-ségesen felsorakoztatja. Kós Károly: *Az árucseré néprajza*. Szempontok és ada-tok = *Népélet és néphagyomány*. Tíz tanulmány. Bukarest 1972. 9–51. Uő: *Vásárok és vidékek – Tájak, falvak, hagyományok*. Uo. 1976. 326–381. Dankó Imre: *Az árucseré néprajza* = *Opuscula ethnographica*. Válogatott tanulmányok. Debrecen 1977. 366–439. Uő: *Az árucseré mint a folklorizáció eszköze*. Folklor – Társa-dalom – Művészet, 4–5. Kecskemét 1978. 19–28. Uő: *An Outline of Migration Interlinked with the Exchange of Goods in the Carpathian Basin* (Áttekintés a Kárpát-medencei árucseré és migráció kapcsolatairól). *Ethnographica et Folcloris-tica Carpathica*, I. Redigit Zoltán Ujváry. (Műveltség és Hagyomány, XIX.) Debre-cen 1979. 7–21. Uő. *Piaci és vásári viselkedésformák*. Népi Kultúra – Népi Tár-sadalom, XI–XII. Bp. 1980. 155–189. Szöllösi Gyula szerk.: *Vásártörténet – Hidi-vásár*. Debrecen 1976. – Duka János: *Margittai vásár – ND 1976*. 125–130. Tar Erzsébet: *A balavásári nagyvásárokról* = *ND 1978*. 178–185. Vasas Samu: *A vásá-rosok hagyományos beszállóhelyei Bánffyhunyadon* = *ND 1980*. 176–190.

³ Tófalvi Zoltán: *Korondi sokadalmak*. Hargita Kalendárium 1972. Csíkszereda 1971. 142–144.

⁴ Gáll Sámuel mesterségéről I. Ferenczi Géza: *Taplófeldolgozás Korondon*. *Ethn.* LXXII (1961). 100–111.

⁵ Bővebben a szerzőtől: *A korondi hagyományos állattartás köréből* = *ND 1980*. 47–59.

⁶ *Árgyé* vö.r. *ardei*: zöld édespaprika. Változatairól, elterjedéséről és gyakori-ságáról Márton Gyula–Péntek János–Vőő István: *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai*. Bukarest 1977. 46–47.

⁷ A varsági kádározásról és általában a vidék famesterségeiről Haáz Ferenc: *Udvarhelyszéki famesterségek*. Közl. az Erd. Nemz. Múz. Érem- és Régiségtárá-ból II (1942). 119–189.

⁸ *Káflis* vö. erdélyi szász nyelvjárasi *Käppel*. Krauß, Friedrich: *Wörterbuch der nordsiebenbürgischen Handwerkssprachen*. Siegburg 1957. 460–461. 5. jelentés.

⁹ *Ringlispir* vö.n. *Ringelspiel*: körhinta.